

Vrijheid van meningsuiting is net zo'n grondrecht als vrijheid van bewegingsruimte. Volgens een nieuw wetsvoorstel moet iedereen die in New York langer dan tien minuten op eenzelfde plek met statief wil fotograferen of filmen een vergunning aanvragen. Het excuus van een terroristische aanslag is voor de fietsers van de Critical Mass – een beweging die al sinds 1992 strijdt voor een plek in de openbare ruimte – onvoldoende.

De vrijdagavond revolutie

Het is een zwoele vrijdagavond in juli en ongeveer vierhonderd mensen, gewapend met protestborden in de vorm van op karton gestencilde ouderwetse Bolex camera's, hebben zich verzameld op Union Square in New York. Naast het podium ligt een Amerikaanse vlag ter grootte van twee tennisvelden. Omstanders trekken het doek omhoog zodat er lucht onder komt en het huizenhoog opbolt. We kunnen er zelfs onderdoor fietsen. De protestborden, het podium en de vlag doen vermoeden dat er meer gaande is dan de fietsersbijeenkomst Critical Mass, waar ik voor gekomen ben. Bij navraag blijkt dat er vandaag geprotesteerd wordt tegen een op handen zijnde veiligheidsmaatregel. Volgens een nieuw wetsvoorstel moet iedereen die langer dan tien minuten op één plek met een statief wil fotograferen of filmen een vergunning aanvragen. Dat is tegen de grondwet vinden de omstanders en de zoveelste poging om de bewegingsvrijheid in de openbare ruimte in te perken met het 'eeuwige excuus' van een terroristische dreiging. Vanuit die optiek is het dan ook niet vreemd dat juist fietsers de drijvende kracht zijn achter deze bijeenkomst. Fietsers voelen zich als geen ander miskent binnen het publieke domein en weten zich in hun eisen voor meer fietsfaciliteiten, nauwelijks serieus genomen. Al sinds 1993 ontmoeten fietsers elkaar op de laatste vrijdag van de maand om hun recht op een plek in de openbare ruimte op te eisen en soms, zoals vandaag, wordt de fiets een vehikel voor de vrijheid van meningsuiting.

De kritische fietsbeweging is in 1992 in San Francisco ontstaan en heeft zich vanaf daar

over de wereld verspreid. Eerst naar New York, Londen, Tokio en het vaste land van Europa. De grootste manifestatie ooit vond plaats in Boedapest. Op 22 september 2005 kwam daar een kritisch getal van dertigduizend fietsers bij elkaar. Volgens de laatste peilingen zijn er momenteel vierhonderd steden waar Critical Mass plaatsvindt. Zelfs op IJsland is inmiddels een kritische massa fietsers gesignaleerd. Deze mondiale populariteit roept direct een aantal vragen op: wie of wat is Critical Mass precies, en wat willen ze? Is hier sprake van een politieke beweging?

Vrijheid

Er is maar één manier om daar achter te komen, en dat is door mee te fietsen. Terwijl omstanders het eerste amendement scanderen¹ raak ik in gesprek met Christian, die mij vertelt dat de politie de nieuwe wet her en der al gewoon toepast. Hij werd vorige maand opgepakt vanwege het filmen van de arrestatie van een andere fietser. De politie zelf noemde het obstructie van de rechtsgang. 'Ze verzinnen gewoon een aanklacht om je op te pakken. Dat ik de rechtsgang geheel niet belemmerde kon ik in de rechtzaal juist heel goed bewijzen omdat ik alles op film had staan. De rechter heeft mij dan ook gelijk gegeven.'

De kleurrijke menigte begint met kartonnen megafoons en uit karton geknipte televisie camera's te zwaaien en te juichen. Een man in een sneeuw wit pak, witte schoenen en geblondeerde haren stapt het podium op. Het is comediant Bill Talen die optreedt als dominee Billy en in New York bekendheid

geniet als oprichter van de Church of Stop Shopping. 'New York is groot geworden omdat ze de hoofdrol vervulde in ontelbare films en foto's. Denk je dat Berenice Abbott die beroemde foto van het Flatiron Building had kunnen maken als hij constant op zijn horloge had moeten kijken omdat hij niet langer dan tien minuten op die plek mocht blijven staan? (...) Lang geleden waren koningen God, ze konden alles maken, ze namen je kinderen bij je weg. Om het volk te beschermen tegen deze willekeur zijn er rechten gekomen. Het eerste amendement moet ons beschermen tegen de koningen van vandaag: de corporaties. Daarom nemen we foto's van New York.....' dominee Billy die de Critical Massers ooit eens heeft gezegend, is een maand geleden zelf nog gearresteerd (en twintig uur vastgehouden) omdat hij op Union Square tijdens een Critical Mass bijeenkomst het eerste amendement door een megafoon aan het declameren was. Hij heeft zich met een nieuwe instantie, Picture New York genaamd, ten doel gesteld de aanstaande wet ongedaan te krijgen.²

Polarisatie

Terwijl het gospelkoor van de kerkelijk leider een lied aanheft spreek ik met Savitri D, producent en vrouw van de prediker, over Critical Mass. Als ik haar vraag naar de oorzaak van het grote onbegrip tussen politie en fietsers, verwijst zij direct naar een gebeurtenis in 2004 waardoor de relatie definitief verstoord raakte. In de zomer van dat jaar vond de Republican National Convention (RNC) plaats. In de aanloop naar het congres heeft de New York Police Departement (NYPD) in verband met veiligheidsmaatreg-

Bram Esser
Filosoof en journalist
bram.esser@gmail.com

*De beelden bij dit artikel zijn van
Bram Esser, Den Haag*

*Critical Mass fietstocht
in New York (27 juli 2007)*

Je voelt hoe de energie en eensgezindheid een bijna euforische gezamenlijke zin teweeg brengt

len tijdens de Critical Mass bijeenkomst 264 fietsers opgepakt en zijn er vrachtwagens vol fietsen als bewijsmateriaal in beslag genomen. Ze vertelt hoe een groep fietsers toen toch wist te ontkomen door een kerk in te vluchten: 'Duizenden politieagenten stonden buiten en er hing een helikopter in de lucht. De priester van de Saint Marks Cathedral is echt een fantastische man. Hij heeft geprobeerd het niet te laten escaleren en probeerde met de politie te praten. Maar de politie zoekt juist naar polarisatie. Dat ze ons toen niet te pakken hebben gekregen zijn ze nog steeds niet vergeten, denk ik.'

Ze wijst me op een aantal mannen in pak die aan de zijkant van het plein staan. Het zijn volgens haar de grote jongens van het departement, geen agenten maar commissarissen en rechercheurs, de mensen die zeggen wat de politie moet doen. Dan vindt ergens anders prompt een arrestatie plaats. De massa mensen gaat rondom de politie staan en schreeuwt naar ze: 'Waarom arresteren jullie hem?' Niemand weet het. Uit protest worden tientallen foto- en videocamera's op ze gericht. De omstanders laten de agenten niet met rust en uiteindelijk wordt de jongen weer vrijgelaten met achterlating van adres en telefoonnummer. Hij zal zich ongetwijfeld moeten melden. Savtri D, reageert kwaad op het tafereel: 'Het idee van de politie op dit moment is druk uitoefenen en zoveel mogelijk polarisatie creëren in plaats van praten: It is the force of life versus the force of capital. They want to keep on shopping. Consumers don't want wild crazies like us.'

Non-verbaal protest

Plotseling geeft iemand een teken. Of misschien is het niet één persoon maar een combinatie van knikjes en opgetrokken wenkbrauwen geweest die de groep in beweging brengt. Sommigen nemen een aanloop of klimmen op elektriciteitshuisjes om zichzelf op hun wonderlijke fietsconstructies te lanceren. Anderen rijden rond op chopperachtige fietsframes met bewegende vorken. Daar gaan we, door de straten van de stad die niet van fietsers houdt. Gek genoeg is er nergens politie te zien. Later is op verschillende weblogs gesuggereerd dat dit kwam omdat de politie bang was dat ze met de recente arrestatie van volksheld dominee Billy hun hand hebben verspeeld en bij al te hard optreden een volkoproer zouden veroorzaken. Volgens mij is de politie daar nog nooit van teruggeschrokken. Wandelaars op de stoep en de mensen op terrasjes zwaaien enthousiast naar de vrolijke karavaan. Sommigen zien dit voor het eerst en vragen waar het om gaat. 'Doe mee!', roepen we, 'pak de straten af van de oliemaatschappijen.'

Alle vijandigheid van het bulderende verkeer lijkt te verstommen als wij in een rustig tempo ons non-verbale protest laten horen. Er komt een gevoel van onoverwinnelijkheid over ons heen. Het is helemaal niet mijn strijd natuurlijk, maar toch is het geweldig om met z'n allen door deze wereldstad te rijden. Je voelt hoe de energie en eensgezindheid een bijna euforische gezamenlijke zin teweeg brengt.

Nieuw engagement

Een paar dagen later spreek ik met kunsthistoricus Olympia Kazi. Ze heeft in verband met het prestigieuze Whitney (museum) *fellowship*-onderzoek gedaan naar New Engagement in de visuele cultuur. Een deel van haar onderzoek gaat over de buitengewoon zichtbare en fotogenieke groep Critical Mass. Ik vraag aan haar wat de fietsers nu eigenlijk bereiken met hun carnavaleske optochten door de openbare ruimte. 'We moeten het niet zien als een simpele oorzaak-gevolg-relatie. De onderhandelingswijze van de *massers* (fietsers die deelnemen aan Critical Mass) breekt een burgerbewustzijn open dat je niet zo vaak meer aantreft in de moderne overdadige samenleving waar we toch met z'n allen een beetje gedrogeerd zijn geraakt door het consumptisme. Individuele rechten, zelfs de basisrechten zoals vrijheid van meningsuiting moeten telkens opnieuw worden bevestigd en onderhandeld. Anders verwateren of verdwijnen ze zelfs.'

Kazi vertelt me dat er inmiddels zelfs in China een vorm van Critical Mass is ontstaan. China is van oudsher een land waar veel gefietst wordt, niet omdat ze dit zo leuk vinden maar uit pure noodzaak. Nog steeds is de fiets voor grote delen van de bevolking een belangrijk transportmiddel, maar bij de nieuwe stedelijke ontwikkelingen wordt er vooral rekening gehouden met de twintig procent van de bevolking die een auto heeft. Fietspaden verdwijnen niet alleen, ze worden ook vooral niet meer aangelegd en er wordt te weinig geïnvesteerd in alternatieven zoals openbaar

vervoer. Met name in de economische zone rond Hong Kong is dit sterk het geval. 'Deze groep is ontstaan in Ghounzou, vlakbij Hong Kong. Dit is ongelofelijk als je bedenkt dat het idee van Civil Society geen enkele traditie kent in China. Dat moet allemaal nog worden ontwikkeld. Het is dus interessant om te zien, maar misschien niet eens zo vreemd, dat één van de eerste NGO-achtige organisaties in China zich bezighoudt met rechten voor fietsers.'

Passie

In Nederland hebben we het niet nodig om met een groep fietsers de straat op te gaan. Er zijn immers al fietspaden. Aan de andere kant, er zijn toch genoeg andere zaken om voor te vechten? De verhouding tussen stad en stedeling doet me ineens denken aan een gesprek dat ik laatst had over relaties tussen geliefden. De vrouw in kwestie declameerde

dat het noodzakelijk is om in tijden van tanende passie discipline op te brengen als het gaat om het bedrijven van de liefde. Discipline is in dat geval noodzakelijk voor het behoud van passie. Eigenlijk geldt dat ook voor de verhouding tussen de stedeling en zijn/haar omgeving. Wie zich niet actief inzet voor de gemeenschap, wie niet iedere keer over collectieve rechten onderhandelt, zich opwindt over afkalvende bewegingsvrijheid of simpelweg de straat op gaat, verliest op den duur het vuur van de maatschappelijke betrokkenheid. De *masser* houdt, kortom, als een fietsende flaneur de vinger aan de pols van de samenleving. Lang leve de vrijdagavond revolutie! |

Noten

- 1 *The First Amendment: Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the government for a redress of grievances.*
- 2 *Na aanhoudend protest en handtekeninginzamelingsacties heeft het stadsbestuur aangegeven met de wet opnieuw naar de 'tekeningtafel' te gaan.*

Critical Mass fietstocht in New York (27 juli 2007)

Organisaties die betrokken zijn bij Critical Mass:
www.pictureny.org
times-up.org
www.bicycledefensefund.org
visualresistance.org/wordpress/ghostbikes
www.dclxvi.org/chunk